

Deu pinzellades de la història recent de la Biblioteca de Catalunya (1993-2007)

Dolors LAMARCA
Eugènia SERRA

RESUM: *Anàlisi de la situació de la Biblioteca de Catalunya i dels canvis produïts entre 1992 i 2007. L'estudi en basa en diferents aspectes: el jurídic, amb les lleis de biblioteques que defineixen la biblioteca nacional i l'acord de govern de 2004 per a dotar-la; el canvi a un model més obert, amb especial èmfasi en la conservació del patrimoni; el creixement físic, amb l'ocupació plena de l'edifici de l'Hospital i la construcció de nous dipòsits externs; l'accés en línia als catàlegs i l'agilitació dels processos de catalogació de fons; l'aplicació de les tecnologies per a oferir serveis virtuals mitjançant el lloc web; la cooperació amb altres entitats i la participació en consorcis; l'augment del patrimoni, amb l'adquisició per diferents vies d'obres diverses, especialment aquelles amb caràcter únic (arxius personals d'autors, etc.); la digitalització de fons antics per tal de facilitar-ne la consulta en línia, i els projectes per a la conservació futura del patrimoni digital produït a Catalunya. La Biblioteca afronta així el seu centenari amb nous projectes i la voluntat de ser un referent cultural del país, conegut i valorat.*

MOTS CLAU: Biblioteca de Catalunya, biblioteques nacionals, biblioteques patrimonials.

Ara fa prop de quinze anys la revista *Item* del COBDC publicava un número extraordinari amb motiu de la celebració del Congrés de l'IFLA a Barcelona on es feia un repàs de la situació de les biblioteques catalanes, incloent-hi un article sobre la Biblioteca de Catalunya (BC).¹ Més d'una dècada després, tornem a analitzar l'estat de la qüestió tant a títol particular de la BC, com —en alguns aspectes— pel que fa a l'àmbit global de Catalunya.

D. Lamarca. Directora. <dolors.lamarca@bnc.cat>

E. Serra. Responsable de Coordinació General. Biblioteca de Catalunya. <eserra@bnc.cat>
Article arribat l'octubre de 2007.

1. Manuel Jorba, «The Biblioteca de Catalunya, national library of Catalonia», *Item*, special issue IFLA'93 (August 1993), p. 5-11.

Els anys noranta i els inicis del nou mil·lenni han vist la ràpida transformació de processos, eines i models en la societat en general i en el sector bibliotecari amb especial incidència. L'aparició de la web revolucionava el món de les comunicacions, la manera de relacionar-se amb els usuaris i obria un món d'oportunitats per a les biblioteques. Els productes basats en les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) s'han multiplicat i diversificat, i ofereixen un accés a la informació científica, cultural i social com no s'havia vist abans.

La generalització de les TIC i el creixement exponencial de la informació disponible han tingut i tenen incidència també en els usuaris, provocant l'aparició d'un nou element de diferenciació i discriminació social, cultural i laboral, com és l'analfabetisme informacional; és un fenomen que condiciona les oportunitats de bona part de les classes socials més deprimides a causa de la seva impossibilitat d'accedir a les TIC i a les facilitats d'aprenentatge, de treball i d'oci que ofereixen, drets fonamentals de les persones reconeguts per les societats dels països desenvolupats.

Les biblioteques, expertes en el tractament de la informació, esdevenen instruments estratègics per a seleccionar, avaluar i elaborar coneixement útil, i tenen un paper determinant en l'accés a les TIC, i en la formació i desenvolupament de les habilitats tecnològiques dels usuaris, avui en dia indispensables. En poc més de deu anys les biblioteques han fet un esforç d'adaptació al nou context i, en general, han sabut aprofitar els canvis com a motor de millora, oportunitat de cooperació i increment de projecció social.

La Biblioteca de Catalunya, en aquest període de temps, ha fet un salt qualitatiu i quantitatiu destacable. Amb aquest article, pretenem descriure, a partir de la petita història de deu aspectes de la seva gestió quotidiana, els canvis més rellevants que s'hi han produït.

NOVES REGLES DEL JOC. EL CONTEXT LEGAL

L'any 1993 el Parlament de Catalunya aprovava la nova Llei del Sistema Bibliotecari de Catalunya,² que substituïa la llei del 1981, que, de fet, mai no s'arribà a desenvolupar. La Llei de biblioteques de Catalunya del 1981 entre d'altres concrecions atorgava clarament a la Biblioteca de Catalunya —per primera vegada des del franquisme— el seu caràcter de biblioteca nacional amb

2. Catalunya. «Llei 4/1993, del 18 de març, del Sistema Bibliotecari de Catalunya», *Diari oficial de la Generalitat*, núm. 1727, de 29 de març de 1993. Disponible en línia a: <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/normativa_index.htm - LLEI_4_1993.doc>.

funcions d'identificació, recollida, preservació i difusió del patrimoni bibliogràfic de Catalunya.

Com a conseqüència de la llei del 1993 s'unificaven sota la Biblioteca de Catalunya la Fonoteca Nacional, l'Heremoteca Nacional i l'Arxiu de material no-llibre —equipaments creats amb la recuperació de les institucions democràtiques i la transferència de competències a la Generalitat en matèria de biblioteques— i la Biblioteca Bergnes de las Casas. Simultàniament, la BC passava a gestionar el Dipòsit Legal de Catalunya, el *Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic*, i se li atribuïa la responsabilitat sobre normativa bibliogràfica a Catalunya.

Des d'aquell any una mica llunyà, no s'han produït canvis legislatius rellevants que afectin la BC, a banda del desenvolupament dels decrets relatius a la seva estructura orgànica i a la composició del Consell de Biblioteques, tots dos del 1995.

Tot i que no té caràcter legislatiu sinó executiu, ja que prové del Govern de la Generalitat, val la pena destacar un document produït darrerament: l'acord de govern de juliol de 2004.³ L'acord és fruit de la necessitat de crear un marc de col·laboració i unes línies comunes per a impulsar i millorar el sistema bibliotecari català. El subscriuen tres dels departaments de la Generalitat amb més incidència en el camp de la informació i les biblioteques: Cultura, Educació i Universitats. El text recorda la importància de treballar conjuntament a tot el país i dibuixa tres eixos estratègics d'actuació conjunta: la creació del catàleg unificat de Catalunya, la creació d'una biblioteca digital que respongui a les necessitats de tots els públics actuals i potencials i l'estructuració del sistema en xarxes.

L'acord constitueix una declaració d'intencions i accions a executar en un moment en què —tot i que les biblioteques catalanes en el seu conjunt han experimentat un salt qualitatiu important i la col·laboració entre professionals ha estat constant— la situació global feia necessari un compromís del govern per superar diferències històriques entre administracions i colors polítics, i situar així Catalunya en un nivell de prestació de servei comparable al dels països europeus més desenvolupats des del punt de vista bibliotecari.

En aquest apartat legislatiu cal recordar, però, les mancances encara existents: una nova llei de dipòsit legal —la llei vigent aprovada el 1958 i el seu decret del 1974 són del tot obsoletes— actuen encara sobre els impressors, agents

3. Catalunya. *Acord de govern de la Generalitat de Catalunya de 20 de juliol de 2004 per a la millora i modernització del Sistema Bibliotecari de Catalunya*. <<http://www20.gencat.cat/docs/Biblioteques/Tematic/Documentos/Arxiu/acordmillora.pdf>>

que actualment tenen un paper menor o inexistent —en el cas per exemple del patrimoni digital— i responen a un model de gestió periclitat; igualment és necessari reescriure les regulacions en l'àmbit patrimonial, ja que la legislació de patrimoni⁴ limita la capacitat de les biblioteques nacionals de les comunitats autònomes d'adquirir fons que els són propis i potencia un model encara massa centralitzat.

OBERTA, FIABLE I ÚTIL

La Biblioteca de Catalunya, amb el canvi de mil·lenni, com tantes altres biblioteques nacionals europees, replantejava el seu model. Havia tingut al llarg dels anys diferents rols d'acord amb les necessitats socials i la situació del sector bibliotecari, actuant com a biblioteca de recerca a l'inici, biblioteca pública durant tota l'època del franquisme —en un moment de força precarietat del sector— i biblioteca de darrer recurs en la dècada dels noranta.

Els factors que han incidit en aquest replantejament són diversos, de natura social, econòmica i cultural. Des de la perspectiva social i cultural cada vegada més el patrimoni es veu com un bé comú que cal preservar, però també com un tresor col·lectiu que cal que els ciutadans coneguin i valorin com a propi. Atenent a la vessant econòmica, és un gran equipament finançat amb fons públic i, per tant, la inversió feta ha de revertir en la prestació de serveis de qualitat a la societat.

En aquesta línia, l'any 2003 la BC començà a introduir canvis en la seva normativa d'accés, fins a aquell moment més restrictiva, i iniciava per primera vegada en la seva història l'elaboració d'un pla estratègic per al període 2004-2008 que ajudés a definir què i com volia ser la Biblioteca en el futur. El Pla Estratègic 2004-2008⁵ té una redacció definitiva el 2004, i el seu esperit, convertit en el lema de la BC des d'aquell moment, és ser una *biblioteca oberta, fiable i útil* amb forta presència social.

Entre 2005 i 2006 i prenent com a punt de partida les línies marcades en el Pla Estratègic es dugué a terme un procés d'anàlisi interna i d'aprenentatge metodològic —que involucrà bona part de les persones que treballen a la BC—

4. Catalunya, «Llei 9\1993, de 30 de setembre, de patrimoni cultural català», *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1807, d'11 d'octubre de 1993. <http://www20.gencat.cat/docs/Cultura/Departament/DGPC/Documents/Arxiu/arqueologia_recursos_recnorma.htm%20-%20LLEI_9_1993.doc>.

5. Biblioteca de Catalunya, *Pla Estratègic de la Biblioteca de Catalunya 2004-2008*. <http://www.bnc.cat/bc/qualitat/pestrategic2004_2008.doc>.

amb la finalitat d'identificar els aspectes estructurals, procedimentals i de servei que calia millorar per assolir el model pel qual la BC aposta. Un procés semblant per a alguns dels processos clau de la Biblioteca s'havia dut a terme a finals dels noranta, però no tingué continuïtat.

CRÉIXER: UNA OPORTUNITAT I UN REPTE

Quan l'any 1993 l'*Item* publicava l'article sobre la BC de Manuel Jorba⁶ —que n'era el director en aquella època—, la biblioteca es trobava immersa en un procés de remodelació, d'ampliació i de recuperació del seu edifici patrimonial. El projecte, iniciat el 1991 i amb diverses fases d'execució, donà com a resultat en finalitzar la primera fase la modernització i reorganització de les sales de lectura, la construcció d'un edifici de serveis per allotjar part dels serveis tècnics i la construcció d'un dipòsit de llibres —amb totes les condicions de climatització, control d'humitat i sistema antiincendis recomanades internacionalment— amb una capacitat per a cinquanta quilòmetres de prestatgeria lineal. El 2001 s'instal·lava un sistema de transport de documents des del dipòsit fins a les sales de lectura per a millorar el servei de lliuraments de documents. La primera fase del projecte acabà el 1994 i tingué un cost global de 18 milions d'euros (3.000 milions de pessetes), incloent-hi totes les despeses: projectes, instal·lacions, mobiliari, equipaments i trasllat dels documents.

La Biblioteca havia crescut molt tant en personal com en fons fruit de la llei del 1993; la voluntat de la direcció de la Biblioteca era integrar els serveis i documents en una mateixa seu de la manera més eficient. El nou dipòsit i la reorganització d'alguns espais permeté disposar de suficients metres de prestatgeria lliures per donar cabuda als fons de l'Hemeroteca, la Fonoteca i la Biblioteca Bergnes de las Casas, però era insuficient per a ubicar tots els serveis interns i l'Oficina del Dipòsit Legal de Barcelona, motiu pel qual una part de les àrees de treball i de processament s'ubicaren —amb voluntat de provisionalitat— a l'antiga seu de la *Solidaridad Nacional* al carrer Villarroel, on encara, malauradament, continuen.

L'aglutinació de tots els serveis a l'edifici de la seu del carrer Hospital es preveia fer-la amb la recuperació d'espais que als anys noranta ocupaven altres institucions, concretament l'Escola d'Arts i Oficis i l'Escola Massana; ara per ara, és encara un objectiu pendent de solució. Per entendre la situació actual cal fer primer, però, una mica d'història.

6. Manuel Jorba, *op. cit.*

L'edifici que allotja la Biblioteca de Catalunya —l'antic Hospital de la Santa Creu— començat a construir el 1401, fou el primer consorci hospitalari públic d'Europa. L'any 1931 l'Ajuntament de Barcelona, que n'era titular, acordà la cessió, encara vigent, de dues terceres parts de l'Hospital a la Biblioteca de Catalunya —el terç restant era per ubicar l'Escola Massana— i de la Casa de Convalescència a l'Institut d'Estudis Catalans. Quan la Biblioteca s'hi traslladà durant la Guerra Civil, ocupà només parcialment els espais, i amb el pas dels anys s'ubicaren a les zones que encara restaven lliures l'Escola d'Arts i Oficis, l'Acadèmia de Farmàcia, i les biblioteques de Sant Pau i de la Santa Creu (unificades ara en una sola).

Als anys noranta s'anuncià el trasllat d'algunes d'aquestes institucions a mig termini, fet que permetria a la BC la recuperació d'espais. A finals del 2004 es traslladava l'Escola d'Arts i Oficis i temps després es fixava el 2011 com a data en ferm per a la reubicació de l'Escola Massana a un edifici nou, dins del projecte urbanístic de remodelació de la plaça de la Gardunya.

La Biblioteca de Catalunya, recuperant l'edifici gòtic, podria disposar de 20.000 m², superfície que la situaria en la part baixa de la franja de biblioteques mitjanes d'Europa. La voluntat de la direcció actual és constituir un gran equipament bibliotecari que ocupi tot el recinte i que respongui a les necessitats del barri, la ciutat i el país. Aquesta proposta —ben rebuda per la Generalitat— requereix d'un acord amb l'Ajuntament de Barcelona al qual encara no s'ha arribat.

La proposta anterior resoldria el problema de dispersió dels equips de treball i de servei als usuaris, però no les necessitats d'espai d'emmagatzemament. Quan es construï el nou dipòsit de llibres es preveia que tindria una capacitat per a uns quinze anys aproximadament; actualment es troba a prop d'un 90 % de la seva capacitat. Per complementar l'espai d'emmagatzemament i poder créixer, la Biblioteca ha optat per disposar de dos dipòsits addicionals externs, un dels quals és propietat de la Generalitat de Catalunya, està situat a l'Hospitalet, disposa de quinze quilòmetres de prestatgeria lineal i ha entrat en funcionament el 2007; i l'altre és un dipòsit de baix ús i alta densitat —és el programa conegut com a GEPA— dissenyat, construït i gestionat en el marc del CBUC (Consorti de Biblioteques Universitàries de Catalunya) amb una part important del finançament de la Generalitat de Catalunya, situat a Lleida, amb espai per a més de 3.000.0000 de documents que entrarà en servei el proper any 2008.

MILLORANT L'ACCÉS ALS DOCUMENTS. CATÀLEGS

Garantir el coneixement, la difusió i l'accés a la col·lecció és un dels objectius fonamentals de qualsevol biblioteca. La Biblioteca de Catalunya tenia a principis dels noranta dos reptes vinculats a l'accés a la col·lecció: havia iniciat la catalogació automatitzada corrent del seu fons l'any 1991, però restava la conversió retrospectiva dels catàlegs manuals començats a redactar l'any 1914 per poder oferir als usuaris un accés íntegre a tot el seu fons; i per altra banda, al llarg dels anys havia acumulat un retard important en el procés de documents originat per la manca de recursos suficients durant dècades.

La conversió retrospectiva s'abordà amb el projecte *Biblos*, patrocinat per Telefónica. Fruit d'aquesta iniciativa, l'any 1998 la BC feia accessibles per mitjà del seu web la versió digitalitzada de les fitxes manuals, fet que permetia, encara que de manera rudimentària, la cerca dels documents. La segona fase del projecte donà com a resultat la conversió a format CATMARC de les fitxes manuals. Aquesta reconversió, especialment a causa de la diversitat de grafies i l'heterogeneïtat de normatives utilitzades al catàleg al llarg de més de vuitanta anys, finalitzà amb resultats molt desiguals el 2001, fet que ha portat a la Biblioteca a emprendre diverses accions de qualitat en els darrers anys, que encara han de tenir continuïtat, per a millorar especialment la unificació d'autoritats i punts d'accés del catàleg.

Avui en dia es pot accedir a tots els registres des d'una única base de dades, que constitueix un catàleg amb més d'1.200.000 registres bibliogràfics. Resten encara per integrar alguns inventaris i catàlegs de col·leccions especials que en el moment de la seva redacció no s'inclogueren al catàleg general manual, i que progressivament s'hi aniran incorporant.

El catàleg de la BC és accessible des del CCUC (*Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya*) des de 1997, si bé falta incorporar-hi una part dels registres procedents de la conversió retrospectiva; i des del 2001 al CCC (*Catàleg Col·lectiu de Catalunya*). El CCC és una passarel·la tecnològica impulsada per la Biblioteca i oberta al públic el 2001 amb la finalitat de proporcionar un accés únic als fons catalans. Dóna accés als catàlegs següents: BC, biblioteques públiques del Servei de Biblioteques de la Generalitat, BEG (Biblioteques Especialitzades de la Generalitat), CCPBC (*Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya*), Biblioteca del MNAC i del MACBA i a les tres biblioteques públiques de l'Estat a Catalunya.

El 2004 l'Acord de Govern per a impulsar el Sistema Bibliotecari de Catalunya, subscrit pels departaments de Cultura, Educació i Universitats, establia les línies d'actuació prioritàries, entre les quals hi havia la creació del catàleg

col·lectiu de Catalunya a partir del CCUC i els catàlegs col·lectius dels serveis de biblioteques públiques de la Diputació i la Generalitat. A data d'avui, seguint les directrius acordades pel Govern, el CCC es manté accessible però no s'ha desenvolupat ni s'hi han incorporat més institucions per concentrar tots els recursos en compliment de l'Acord esmentat.

En aquests moments el CBUC, la Diputació de Barcelona i el Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació estan immersos en la implementació d'un canvi de programari de gestió bibliotecària de nova generació que incrementi les possibilitats de servei i el treball col·lectiu de les biblioteques de les respectives institucions.

Quant als fons acumulats pendents de catalogar, és encara avui un procés en curs de solució. L'any 2004 s'estimà el total de documents pendents de catalogar —incloent-hi llibres, revistes, material gràfic i cartogràfic, enregistraments sonors i audiovisuals, material menor i d'arxiu— en aproximadament un milió d'unitats. Des d'aquell moment la biblioteca ha invertit anualment molts recursos personals i econòmics per a processar aquests fons. Des del 2004 i fins al 2009 la inversió total haurà estat de més de dos milions d'euros en contractes de servei de processament de documents, fet que haurà permès integrar aproximadament una tercera part del total. Aquesta és una de les prioritats de la direcció actual de la biblioteca, que ha comptat, afortunadament, amb el suport econòmic necessari del Govern de la Generalitat.

EL PC I LA WEB ENTREN EN JOC

Quan Tim Berners-Lee «inventava» la web a finals dels vuitanta probablement eren pocs els que s'imaginaven la dimensió que aquest instrument adquiriria en només uns quants anys, i les extraordinàries oportunitats que oferiria a les biblioteques per incrementar la presència cultural de les nostres institucions, oferir serveis i comunicar-nos amb la societat i els usuaris.

En aquells anys, bona part de les administracions públiques feia un ús reduït de les emergents TIC; els ordinadors personals eren pocs, i en molts casos la tecnologia es limitava pràcticament a l'ús de terminals per a la catalogació dels documents i com a primers OPAC d'accés públic. La BC entre 1991 —any d'inici de la seva informatització en *SICAB*⁷— i 1995 n'és un exemple.

7. *Sistema d'Informació per a Catàlegs Automatitzats per a Biblioteques*, programari fet a mida per la Generalitat de Catalunya utilitzat per bona part de les biblioteques i centres de documentació de la Generalitat en els inicis de la seva informatització.

A la Biblioteca, en menys de cinc anys, la situació canviaria ràpidament: el 1995 es constituïa l'Àrea de Tecnologia de la Informació (amb un equip mixt de bibliotecaris i informàtics) que tenia l'objectiu d'informatitzar en *V·TLS* tot els processos vinculats a la gestió bibliogràfica, seguint l'exemple de les biblioteques públiques i universitàries que des de 1989 havien anat implementant progressivament els seus catàlegs amb el mateix programari, i contribuir a la generalització de les TIC.

La BC i el Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya foren alguns dels darrers grans catàlegs a fer aquest pas, però això els permeté fer-ho en entorn PC, fet que contribuï a introduir l'ús d'aquests a les respectives institucions, aprofitant-los per a altres tasques, i com a resultat per a millorar eines i processos. El mes de desembre del 1995 obria el seu OPAC al públic amb 150.000 registres bibliogràfics, i l'any següent feia accessible a la Web el Catàleg Col·lectiu del Patrimoni Bibliogràfic de Catalunya.

Un any i escaig després, el 1997, la Biblioteca de Catalunya publicava el seu primer web i proporcionava correu electrònic i accés Internet a tot el seu personal. En aquests deu anys transcorreguts són ja quatre les versions del web que la BC⁸ ha dissenyat i publicat, incorporant progressivament noves prestacions i més informació per a transformar-se en un model de biblioteca híbrida, amb una àmplia oferta de serveis virtuals que permeten actualment als usuaris fer pràcticament qualsevol gestió de manera remota, sense restriccions de temps ni espai.

COOPERAR: UN DESIG I UNA OPORTUNITAT

Malgrat que encara queda molt camí per recórrer, la cooperació ha estat sens dubte protagonista de la història recent de les biblioteques a Catalunya. No cal probablement a aquestes alçades repassar els avantatges de treballar cooperativament, però sí recordar que buscar aliats i objectius comuns és, en la situació actual, una necessitat. La informació i documentació que tenim a l'abast les biblioteques i centres de documentació és tant abundant i diversa, que individualment no disposem de recursos ni capacitat per gestionar-la de manera eficient.

A Catalunya l'any 1996 es creava el CBUC, integrat per les nou universitats públiques i la Biblioteca de Catalunya i sorgia com a primer dels seus productes el CCUC. Des d'aquell moment, el CCUC ha anat incorporant catàlegs d'altres institucions —el 2007 són més de trenta les biblioteques que l'inte-

8. Biblioteca de Catalunya <<http://www.bnc.cat>>.

gren— amb l'objectiu de constituir-se, d'acord amb l'Acord de Govern del 2005, en el Catàleg Unificat de Catalunya.

Són també productes de la col·laboració en el marc del CBUC, els dipòsits digitals TDX (*Tesis doctorals en Xarxa*), BDC (*Biblioteca Digital de Catalunya*), MDC (*Memòria Digital de Catalunya*) o RECERCAT (*la Recerca a Catalunya*). La Biblioteca de Catalunya ha apostat en els darrers anys per aquestes iniciatives i ha liderat amb el Consorci projectes cooperatius de digitalització com ara RACO⁹ (*Revistes Catalanes d'Accés Obert*) i ARCA¹⁰ (*Arxiu de Revistes Catalanes Antiques*), dos projectes complementaris que promouen la participació i l'ús d'estàndards i pràctiques comunes, amb el doble objectiu de l'accés permanent i la preservació.

En l'àmbit normatiu no podem deixar d'esmentar el CÀNTIC (*Catàleg d'Autoritats Nom Títol de Catalunya*), un projecte molt ambiciós impulsat per la BC i el CBUC, que ha rebut el suport de la comunitat bibliotecària a través de la Comissió Assessora de Catalogació, òrgan consultiu de la BC on hi ha representats tots els sectors institucionals, professionals i docents vinculats al món bibliotecari.

Disposar d'un catàleg d'autoritats comú que sigui utilitzat per tot el sistema bibliotecari és senyal d'una bona salut professional. Quan estigui avançat proporcionarà un instrument de recuperació de la informació, de catalogació i d'intercanvi d'informació a escala nacional i internacional que contribuirà a millorar la qualitat dels catàlegs bibliogràfics.

Un altre exemple clar de cooperació són les BEG (Biblioteques Especialitzades de la Generalitat).¹¹ La idea de constituir una plataforma de cooperació i crear un catàleg de les biblioteques especialitzades de la Generalitat sorgia a finals dels noranta per iniciativa d'algunes de les biblioteques de departaments de la Generalitat, aprofitant un problema instrumental com era l'efecte 2000 en els seus sistemes d'informatització. Era, com sovint succeeix, «l'excusa» per aconseguir recursos de la Generalitat i abordar un projecte de cooperació més ambiciós.

El 1997 les biblioteques impulsores d'aquesta idea demanaren i obtingueren el suport de la Biblioteca de Catalunya, la qual, des de l'inici, posà recur-

9. Hi participen prop d'una trentena d'institucions i inclou més de cent títols de revistes científiques i erudites en curs de publicació <<http://www.raco.cat>>.

10. Compta amb la participació de prop d'una vintena de biblioteques, arxius i altres institucions culturals. El 2007 proporciona accés a cinquanta títols complets i es preveu doblar aquesta xifra a finals del 2008, incloent-hi títols tan significatius com *Destino* o *La veu de Catalunya*, amb un total de més de 600.000 pàgines digitalitzades i accessibles <<http://www.bnc.cat/arca/>>.

11. Biblioteques Especialitzades de la Generalitat <<http://beg.gencat.cat>>.

sos en el projecte, assumint l'administració del catàleg i implicant tècnics bibliotecaris i informàtics per assessorar en el projecte. El catàleg de les BEG és avui una realitat amb més de trenta institucions participants i amb un abast que depassa la confecció d'un catàleg i promou la creació d'una xarxa amb programes i serveis en l'entorn digital i metodològic.

CONSTRUINT UNA COL·LECCIÓ ÚNICA

La col·lecció de la Biblioteca de Catalunya és rica i diversa. Conté tot tipus de documents, formats i suports. Una part important del seu creixement anual prové del Dipòsit Legal, del qual és depositària, i que contribueix a garantir la pervivència del patrimoni bibliogràfic català.

Però les seves col·leccions úniques i diferencials des del punt de vista patrimonial són les adquisicions i donatius. Afortunadament Catalunya és un país amb força consciència cultural, i són molts els intel·lectuals, col·leccionistes i creadors de totes les disciplines que contribueixen amb les donacions i les vendes de les seves biblioteques i arxius personals a completar la col·lecció nacional.

Iniciada fa només cent anys aplega documents de totes les èpoques. Les actuals biblioteques nacionals d'arreu del món s'han bastit sobre biblioteques reials o s'iniciaren amb les col·leccions desamortitzades de procedència eclesiàstica.

La nostra biblioteca nacional nasqué de la voluntat —potser romàntica?— de reunir tots els documents de Catalunya i referents a Catalunya des de l'inici de la nostra història com a poble, com a entitat cultural, lingüística, social, científica i política, en un moment en què no hi havia pràcticament cap col·lecció que cobrés tota aquesta temàtica. Calia reconstruir Catalunya i per això s'havia de disposar de tota la documentació, de tota l'obra literària, científica i artística produïda.

Després de tants anys d'oblit, la col·lecció que havia bastit Marià Aguiló serví de pedra fonamental. La Biblioteca l'adquirí amb el ferm propòsit de completar-la.

La fundació de la Biblioteca s'inicià amb una cerca frenètica de documents per adquirir-los o fer-ne còpia, amb la doble finalitat de construir la col·lecció històrica i de disposar de les publicacions més recents i innovadores en tots els camps del saber i la recerca per fomentar el creixement científic a Catalunya. De la mateixa manera que en aquells primers anys del segle XX l'activitat recollectora hagué de mirar molt enrere, ara després de quaranta anys de dictadura també ha calgut omplir els buits que es produïren durant aquests anys de

trista memòria i buscar arreu, sobretot on s'exilià la intel·lectualitat catalana, les publicacions, els documents originals, els arxius personals, i tota la producció —impresa o no— que no arribà a formar part de la Biblioteca de Catalunya en el moment de la seva producció. I també, naturalment, al nostre país.

Hem rebut i hem pogut adquirir magnífiques col·leccions que s'adiuen de ple amb els objectius de la Biblioteca. La col·lecció d'obra impresa ha crescut molt però tenim una cura especial en ingressar els documents manuscrits de tots tipus i, encara d'una manera més especial, en reunir els epistolaris i la documentació personal.

Amb motiu de la celebració del norantè aniversari de la creació de la secció de música i de l'ingrés a la Biblioteca de la documentació del Centre de Documentació Musical de la Generalitat, hem posat l'accent en l'adquisició de partitures hològrafes, arxius de compositors, intèrptets i musicòlegs, de primeres gravacions, enregistraments originals, etc. Cal destacar el donatiu, en aquest sentit, del compositor Xavier Benguerel, la compra de l'arxiu personal de Manuel Valls, de documents de Narcís Toldrà.

Un epistolari de Josep Maria de Sagarra, l'arxiu personal de Mercè Llimona amb més de tres-centes cartes, la poesia autògrafa del 1957 de Josep Carner, diversos manuscrits de Josep Pla, de Lola Anglada, etc., han vingut a completar la col·lecció de manuscrits catalans.

Pensant que els documents impresos són rarament únics i que compten, per tant, amb una probabilitat més gran de subsistència, hem prioritzat decididament l'adquisició de documents únics. La Biblioteca ha adquirit darrerament dues revistes manuscrites d'excepcional importància, una per compra i l'altra per donatiu: *Il Tiberio* i *La bugadera*. No cal dir que estem sempre atents a completar també les col·leccions de revistes que, en aquests moments, arriben a 45.000. Entre aquestes es calcula que es reben correntment a l'entorn de deu mil títols o capçaleres. Per exemple l'Hemeroteca de la BC ha pogut adquirir els cent primers números de la revista *Destino* publicats a Burgos entre el 1937 i el 1939.

Sempre atents als catàlegs de llibreters antiquaris i a les subhastes, procurem completar la bibliografia catalana de tots els temps i també procurem completar les col·leccions especials que formen part de la Biblioteca: la Cervantina, la de Kempis, obres sobre escacs, les butlles, els bans, els fulls, etc. A la Unitat Gràfica ha ingressat l'obra original dels dissenyadors i cartellistes Amèrica Sánchez, Joan Pedragosa i els impresos i originals dels Paluzie. La Fonoteca ha seguit la mateixa tònica de fer-se amb documents únics, enregistraments en aquest cas: cilindres de cera, gravacions de discòfil, discos de pedra, etc., que constitueixen la història dels enregistraments a Catalunya.

La nostra història documental començà fa un miler d'anys. La Biblioteca conserva el primer document literari en la nostra llengua, les *Homilies d'Organyà*, i va engrandint i completant any rere any la col·lecció de la nostra història, la documentació de la nostra cultura en tots els terrenys, fins a la darrera publicació, fins la darrera partitura, fins els arxius personals dels nostres coetanis. És una tasca ingent que es porta a terme amb la col·laboració de moltes persones i institucions.

LA BIBLIOTECA UNIVERSAL: UN SOMNI POSSIBLE

L'any 2006 marcarà probablement un punt i a part en la història de les biblioteques de Catalunya. L'11 de gener del 2007 es feia públic un acord de col·laboració signat a finals de l'any anterior entre cinc biblioteques catalanes patrimonials —liderades per la BC— per a la participació en el projecte *Google Books*. Les biblioteques participants són, a més de la BC, les biblioteques de l'Ateneu Barcelonès,¹² del Centre Excursionista de Catalunya,¹³ el Monestir de Montserrat¹⁴ i el Seminari de Barcelona.¹⁵

El projecte permetrà digitalitzar i fer accessibles a Internet de manera gratuïta centenars de milers de llibres que es conserven en aquestes biblioteques; és un pas endavant cap al somni de la biblioteca universal. El conveni amb Google representa no només una millora de l'accés a la informació per a qualsevol persona arreu del món, sinó també una projecció de la cultura catalana a Internet, difícil d'aconseguir sense accions d'aquesta dimensió.

Permet així mateix dedicar els esforços previstos per a la preservació de gran part de la col·lecció de la Biblioteca a altres projectes complementaris. Gràcies al projecte *Google Books* no només posem a Internet els nostres fons, sinó que n'emmagatzemem una còpia de seguretat. Això ens permet concentrar els recursos per posar a Internet, a l'abast de tothom, altres fons digitalitzats com les col·leccions de revistes ja tancades del projecte ARCA abans esmentat.

La Biblioteca també ha posat en accés obert exemplars de manuscrits (102), incunables (18), la col·lecció fotogràfica Salvany amb gairebé deu mil fotografies, una sèrie d'enquadernacions artístiques, a la disposició de tothom que pugui accedir a Internet; i impulsa, amb el Consorci de Biblioteques Univer-

12. Ateneu Barcelonès <<http://www.ateneubcn.org>>.

13. Centre Excursionista de Catalunya <<http://www.ccc.cat>>.

14. Monestir de Montserrat <<http://www.abadiamontserrat.net/>>.

15. Seminari de Barcelona <<http://www.bibliotecaepiscopalbcn.org>>

sitàries de Catalunya, el projecte de *Memòria Digital de Catalunya*. És un dipòsit cooperatiu des del que es poden consultar, en accés obert, col·leccions digitalitzades de fotografies, mapes, cartells, ex-libris, etc. relacionats amb Catalunya.

Aquesta és la contribució de Catalunya a la construcció de la Biblioteca Universal. El que era un somni es va convertint en realitat, gràcies a les noves tecnologies i a la col·laboració decidida de moltes biblioteques. La de Catalunya per descomptat.

CAPTURAR LA MEMÒRIA DIGITAL COL·LECTIVA

Les TIC, i especialment la web, han modificat molts conceptes tradicionals, entre ells també el de *patrimoni*. Al llarg de segles d'història de la humanitat el patrimoni bibliogràfic i documental ha estat un bé tangible: llibres, mapes, cartes, discos, etc.; es podien tocar, comptar, recollir i guardar per a construir la memòria permanent d'una cultura, llengua i societat. Des de 1989 quan aparegué la web fins a 2007, la informació digital a la xarxa ha crescut tan ràpidament que actualment es calcula que a tot Espanya, al mes de juliol de 2007,¹⁶ hi ha més de tres milions de dominis amb informació i documentació susceptible de ser considerada patrimonial.

Els darrers anys s'ha encunyat el concepte *patrimoni digital*¹⁷ per fer referència a aquesta informació intangible, canviant i creixent.

El 1996 les biblioteques nacionals de Suècia i Austràlia, alertades per aquest fenomen, reaccionaven i posaven en marxa sengles projectes per a garantir la pervivència d'aquest nou tipus de patrimoni. En els darrers deu anys molts països occidentals han seguit el seu exemple i avui dia existeixen més de trenta projectes en curs, més o menys desenvolupats.¹⁸

La Biblioteca de Catalunya feia l'any 1999–2000 els primers contactes amb alguns dels projectes, però havien de passar encara sis anys fins a iniciar la recollida de la Web catalana. L'any 2005 es dissenyava el projecte PADICAT

16. Font: Internet Systems Consortium <<http://www.isc.org/index.pl>>.

17. La UNESCO feia pública el 2003 una declaració sobre el tema on proporcionava una definició de *patrimoni digital* destacant-ne la importància i encoratjava tots els països a posar en marxa iniciatives per a la seva recollida i preservació <http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=13367&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>.

18. Es pot trobar una extensa descripció de la situació a: Biblioteca de Catalunya, *Memòria del plantejament del projecte PADICAT (Patrimoni Digital de Catalunya)* (Barcelona: Biblioteca de Catalunya, desembre 2005), <<http://www.recercat.net/handle/2072/1757>>, i al web de la Biblioteca Nacional d'Austràlia <<http://www.nla.gov.au/padi/>>.

(*Patrimoni Digital Català*)¹⁹ i el 2006 s'implementava, amb la col·laboració del CESCO (Centre de Supercomputació de Catalunya), constituint un projecte pioner a Espanya i, en part per les seves característiques, a Europa, ja que a diferència d'altres casos recull la web territorial sense un domini propi (el domini .cat s'acabava d'aprovar a l'inici de la implementació del projecte i encara que s'estén força ràpidament no està del tot generalitzat).

El 2007 s'ha iniciat la captura dels 19.000 dominis .cat actius gràcies al conveni signat amb la Fundació PuntCat; s'han signat convenis amb prop de 300 institucions, entitats i empreses privades i públiques per preservar els seus webs; s'han fet dues campanyes intenses de recollida de recursos en relació amb les eleccions al Govern de la Generalitat de 2006 i municipals de 2007, i es preveu —a mode de prova— iniciar la captura d'algunes publicacions periòdiques abans que acabi l'any.

CENT ANYS DE LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

La Biblioteca de Catalunya s'ha fet «gran»: el 2007 es converteix en una institució centenària, fruit de l'impuls, la inquietud i la visió d'uns polítics i intel·lectuals que el 1907 veieren la necessitat de promoure la investigació, la preservació i la creació d'una biblioteca nacional i d'una acadèmia de recerca —l'Institut d'Estudis Catalans— com a mostra de la maduresa de la societat i la cultura catalana. Per celebrar aquest aniversari, es publica la història de la institució centenària que, a més, s'il·lustra amb una exposició sobre els fets més importants de la seva vida. Nosaltres l'hem volguda fer oberta, fiable i útil a la societat, seguint l'empenta dels creadors i omplint amb un esforç renovat els anys d'obligada letargia.

S'ha obert a Internet però també a totes les persones que puguin treure profit de la seva utilització, s'ha obert a les altres biblioteques de tota mena, a les públiques i a les universitàries. Amb la intenció de donar-la a conèixer, d'obrir-la a tothom, es fan jornades de portes obertes i visites guiades a la biblioteca. Amb col·laboració amb els departaments de les universitats catalanes, s'organitzen visites guiades i presentacions de fons especials d'acord amb els punts d'interès de les diverses assignatures. Volem que els fons de la biblioteca siguin estudiats i utilitzats per a treballs de recerca o de divulgació de la cultura.

La Biblioteca també participa com a entitat promotora i observadora en diversos projectes universitaris basats en documents que s'hi conserven. La nos-

19. Més informació a la web del projecte: <http://www.padi.cat>.

tra intenció es identificar, seleccionar, analitzar i difondre les fonts primàries (manuscrites i impreses) que informin sobre la cultura científica, fonamentalment a Catalunya.

El fons musical provinent de la catedral de Barcelona, d'extraordinària importància, és estudiat i investigat, catalogat i descrit en col·laboració amb l'Institut de Musicologia del CSIC i el Departament de Música de la UAB.

La difusió, la obertura de la Biblioteca, amb afany de ser útil a la societat, ens porta a programar obres de teatre i concerts, a fer presentacions de llibres i recitals de poesia.

Amb aquesta activitat, la Biblioteca és més coneguda, valorada i visitada. Al mateix temps és una manera de posar a l'abast de tothom unes obres creades i custodiades a la biblioteca per a ser interpretades, no només llegides o estudiades.

Ja s'ha posat en marxa el projecte d'interpretació de partitures de compositors catalans —bàsicament del XVIII— que es conserven a la Biblioteca. S'han fet concerts a la Biblioteca —les obres per a orgue s'han interpretat a la catedral de Barcelona— i s'han enregistrat. També se celebra l'ingrés d'obres musicals actuals, donades o comprades, amb un concert a partir de les partitures corresponents.

Als primers anys de l'existència de la Biblioteca de Catalunya, poc després de la creació de la seva Secció de Música, s'inicià la publicació, entre altres, de dues *Opera omnia*, la de Joan Pau Pujol i la de Cabanilles. Aquesta tasca quedà interrompuda durant gairebé seixanta anys i aquest any de celebració dels noranta anys de la Secció de Música s'ha reprès.

La Biblioteca de Catalunya compleix cents anys. Han passat els anys però la il·lusió i la voluntat de servei de tots els que hi treballem s'ha anat renovant any rere any. Els canvis i les incerteses que el futur pugui portar seran —ben segur— un estímul per a avançar i millorar com a institució cultural de referència del país que és de tots i per a tots.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOTECA DE CATALUNYA. *Pla Estratègic de la Biblioteca de Catalunya 2004-2008* <http://www.bnc.cat/bc/qualitat/pestrategic2004_2008.doc>.

—. *Memòria del plantejament del projecte PADICAT (Patrimoni Digital de Catalunya)*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, desembre 2005. <<http://www.recercat.net/handle/2072/1757>>

CATALUNYA. *Acord de govern de la Generalitat de Catalunya de 20 de juliol de 2004 per a la millora i modernització del Sistema Bibliotecari de Catalunya*. <<http://www20.gencat.cat/docs/Biblioteques/Tematic/Documents/Arxiu/acordmillora.pdf>>

—. «Llei 4/1993, del 18 de març, del Sistema Bibliotecari de Catalunya», *Diari oficial de la Generalitat*, núm. 1727, de 29 de març de 1993. Disponible en línia a:
<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/Cultura/Documents/Arxiu/normativa_index.htm - LLEI_4_1993.doc>.

—. «Llei 9/1993, de 30 de setembre, de patrimoni cultural català», *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 1807, d'11 d'octubre de 1993. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/DGPC/Documents/Arxiu/arqueologia_recursos_recnorma.htm%20-%20LLEI_9_1993.doc>.

JORBA, Manuel. «The Biblioteca de Catalunya, national library of Catalonia», *Item*, special issue IFLA'93 (August 1993), p. 5-11.